

Bu rapor; Enerji İşleri Genel Müdürlüğü, Enerji Politikaları ve Stratejileri Dairesi Başkanlığı Personeli tarafından hazırlanmış olup, haberler ilgili kaynakların özetidir.

“DÜNYA ENERJİ GÖRÜNÜMÜ”

48

Dilek AĞRI:	Avrupa Birliği Ülkeleri Enerji Görünümü
Sinem ÇAYNAK:	Amerikalar & Asya & Pasifik Enerji Görünümü
Feyyaz ŞİMŞEK:	Rusya ve Hazar Bölgesi Enerji Görünümü
Barış İLTER:	Orta Doğu ve Kuzey Afrika Enerji Görünümü
Ali GÜLMEZ:	
Ali GÜLMEZ:	Think - Tank Kuruluşları
Volkan YARAMIŞ:	

AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

FRANSA:

“Reuters’de yer alan habere göre, Fransız hükümeti, dalga ve gelgit enerjisi gelişimini hızlandırmak için, üretim kapasitesi yaklaşık 80 MW olan pilot deniz projeleri için 21 Eylül tarihinde, 200 milyon € değerinde ihale başlattığını söylemiştir. Haberde yer alan bilgilere göre, pilot projenin 2015 yılında başlaması gerektiği belirtilmiştir ancak tam ölçekli ticari üretimin 2020 - 2025’ten önce başlamayacağı belirtilmiştir.”

<http://www.reuters.com/article/2013/09/17/france-marine-energy-idUSL5N0HD3TD20130917>

AVRUPA:

“İskoçya, Avrupa’nın en büyük gel-git enerji projesine yeşil ışık yakmıştır. Projeye, Pentland Firth’den projenin ilk izin aşaması geçildikten sonra devam edilebilecektir. Enerji Bakanı Fergus Ewing, bu projenin İskoçya’nın deniz yenilenebilir enerji sektörü için çok önemli bir adım olduğunu belirtmiş ayrıca tam olarak işletmeye alındığı zaman 42.000 hanenin elektrik enerjisini karşılayacak kadar elektrik üretebileceğini söylemiştir.”

<http://www.theguardian.com/environment/2013/sep/16/scotland-tidal-energy-project>

BELÇİKA:

“Avrupa’nın en büyük off-shore rüzgâr santrali, 60 km uzunluğunda 36 kv’lık denizaltı kablolarıyla Belçika şebekesine bağlanarak nihayet devreye alınmıştır. ABB’nin Enerji Sistemleri Başkanı Brice Koch’un açıklamalarında, yenilenebilir enerji kaynaklarının şebekelere entegrasyonunun, çevresel etkilerin minimize edilerek Avrupa’nın elektrik ihtiyacını dengelemede önemli bir odak olduğu belirtilmiştir.”

<http://cleantechnica.com/2013/09/18/one-europes-largest-offshore-wind-farms-commissioned/>

AVRUPA BİRLİĞİ:

“Yenilenebilir Enerji Ajansı (REA), 60’a yakın Avrupalı şirket ve derneğe, AB’nin 2030 yılı iddialı yenilenebilir hedefleri ile ilgili çağrıda bulundu. Vestas Wind Systems A/S, Alstom SA ve diğer 50’den fazla şirket ve dernek Avrupa Parlamentosu Başkanı Martin Schulz’a, AB Enerji Bakanları’na ve AB Enerji ve İklim Komisyonu’na, 2030 yenilenebilir enerji hedeflerinin AB’de yasal bağlayıcılığının teşvik edilmesi konusunda yazı yazmışlardır. Anonim kaynaklardan edinilen bilgiler ise, Komisyon’un gelecek on yılın sonunda üç adet yeşil hedefinin yerine, yasal iki hedef düşündüğünü belirtmişlerdir.”

<http://www.energymarketprice.com/SitePage.asp?Command=NewsDetails&newsId=12819&rydf=>

ALMANYA:

“The NewYork Times’da yer alan haberde, Almanya’da nükleer enerji santrallerinin kapatılması, kömürden vazgeçilmesi ve yenilenebilir kaynakların toptan teşvik edilmesi yönündeki geniş ve derin destek, cesur bir girişim olarak değerlendirilmiştir. Ancak Başbakan Angela Merkel ve muhalefet partileri tarafından desteklenen plan, Almanları kendi ilkelerinin karmaşıklığı ve maliyet problemleri konusunda zor durumda bırakmaktadır. Özellikle işletmeler, düşük enerji maliyetli ülkelerdeki rakiplerine karşı dezavantajlı konuma düştükleri için enerji maliyetleri konusunda çok daha fazla endişe duymaktadırlar. Bazı enerji yoğun sanayiler, daha yüksek maliyetlerden duydukları çekince nedeniyle ülkeden çıkmaya başlamışlardır.”

http://www.nytimes.com/2013/09/19/world/europe/germanys-effort-at-clean-energy-proves-complex.html?pagewanted=all&_r=0

AMERİKALAR & ASYA & PASİFİK ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

ÇİN –RUSYA:

Çin ve Rusya arasındaki ticaretin 2025 yılına kadar önemli ölçüde artması bekleniyor. Çin'in enerji tüketimindeki büyüme ve Rusya'nın enerji üretimindeki artışın karşılıklı bağımlılık ile sonuçlandığı değerlendirilirken, 2025 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacminin 100 milyon ton petrol eşdeğerinin üzerinde olacağı tahmin ediliyor. Rusya'nın Doğu Sibirya'daki doğal kaynaklarını geliştirme isteğinde olduğu, Rusya'nın Avrupa'daki geleneksel doğal gaz piyasalarında sorunlar yaşamasına karşın, Çin'in istikrarlı talep artışı ve Çin'in finansman desteği ile Doğu Sibirya Pasifik Boru Hattı'nın inşasına başlandığı değerlendiriliyor. Çin'in toplam petrol ithalatının 2017 yılında ABD'nin ithalatını geçmesi ve 2020 yılında 9.2 milyon varil/gün'e ulaşması bekleniyor. Çin'in elektrik talebinin hızla arttığı ve Çin ile elektrik ticaretinin 2030 yılında Rusya'yı dünyanın en büyük elektrik ithalatçısı yapabileceği değerlendiriliyor.

<http://online.wsj.com/article/DN-CO-20130920-000589.html>

ÇİN-VENEZUELA:

Venezuela'nın Çin Milli Petrol Şirketi ile 14 milyar dolarlık bir petrol projesi için ortak olacağı kaydediliyor. İki ülkenin ilişkilerini güçlendirmeyi istediği, Çin'in günlük 600 000 varil petrol aldığı ve Venezuela'nın zengin doğal kaynaklarına erişimini artırmayı hedeflediği ancak Venezuela'daki kaynaklara erişimin büyük yatırım gerektirdiği değerlendiriliyor. Nisan ayında göreve gelmesinden bu yana ilk resmi ziyaretini gerçekleştireceği belirtilen Mr. Maduro'nun Hugo Chavez kabinesinde Dışişleri Bakanı olarak görev yaptığı yedi yıllık dönemde Çin ve Venezuela arasındaki ilişkilerin geliştiği değerlendiriliyor. Ülkenin enerji ve maden yatırımları için işbirliği sağlamayı amaçlayan Venezuela heyetinde yer alan Petrol Bakanı Rafael Ramirez yaptığı açıklamada, CNPC ile 220 000 varil üretim için yeni bir anlaşma yapacaklarını ifade etti.

<http://online.wsj.com/article/SB10001424127887323308504579083811178665526.html>

http://www.chinadaily.com.cn/world/2013-09/23/content_16985752.htm

JAPONYA:

Japonya'nın nükleer sanayisini canlandırmaya yönelik girişimlerde bulunan Başbakan Şinzo Abe'nin Hindistan'ı ziyareti kapsamında nükleer enerji konusunun en önemli maddesi olacağı kaydediliyor. Japonya küresel nükleer enerji endüstrisinin en önemli aktörlerinden biri olarak nitelendirilirken, 54 adet nükleer santralinin kapalı bulunduğu dikkat çekiliyor. Dünyada halen toplam 447 adet nükleer santral bulunduğu ancak diğer taraftan Almanya gibi bazı ülkelerin nükleer santrallerini kapatmaya karar verdiği belirtiliyor. Japonya'da bulunan nükleer santrallerin kurulduğu savaş sonrası dönemde 1950'lerde Japonya'nın yeniden inşa edildiği döneme denk geldiği ve güvenlik koşullarından ziyade ekonomik etkenlerin ön plana çıktığı belirtiliyor. Nükleer atık konusunun halen en önemli sorunlardan biri olduğu belirtiliyor.

<http://www.globalresearch.ca/the-japan-india-nuclear-energy-deal/5350939>

Japonya'nın halen işletmede olan tek reaktörü kapatıldıktan sonra ülkede nükleer enerji arzının olmadığı belirtiliyor. Kansai Elektrik Santralinin 1 180 MW 4 adet reaktörü bakım işlemleri nedeniyle geçtiğimiz hafta şebeke bağlantısının kesildiği belirtiliyor. Hükümetin nükleer santralleri yeniden faaliyete geçireceği tarihi açıklamamasına rağmen elektrik arzının kış döneminde karşılanması konusunda endişelerin bulunduğu belirtiliyor. Elektrik Şirketleri Federasyonu Başkanı Makota Yagi tarafından yapılan açıklamada, halen enerji firmalarının kış dönemi için arz-talep durumlarını değerlendirdiği, fosil kaynakların yeterli olup olmayacağını araştırıldığı belirtiliyor.

<http://www.energylivenews.com/2013/09/19/japan-nuclear-free-as-it-shuts-last-reactor/>

ENDONEZYA:

Endonezya Hükümeti karada ve denizde 18 adet petrol ve doğal gaz bloğu için açılan ihalelerin ilk turunun başladığını duyurdu. Endonezya Enerji ve Kaynaklar Bakanlığı uluslararası enerji şirketlerine ihalelere teklif vermeleri için çağrıda bulundu. Endonezya'nın eskiyen petrol ve doğal gaz üretim altyapısı nedeniyle petrol ve doğal gaz üretimini yaygınlaştırmak için mücadele ettiği kaydediliyor. OPEC'in eski üyesi Endonezya'nın 3.9 milyar varil kanıtlanmış petrol rezervinin ve 141 trilyon feet küp doğal gaz rezervinin bulunduğu belirtiliyor.

http://www.upi.com/Business_News/Energy-Resources/2013/09/17/Indonesia-invites-oil-gas-bidders/UPI-23421379414860/?spt=hs&or=er

RUSYA VE HAZAR BÖLGESİ ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

RUSYA:

Rusya hem küresel ekonominin etkisi hem de petrol ve gaz piyasalarının etkisiyle, Karayipler'de petrol keşfedilmesine yardımcı olmak için, anlaşmaya istekli olduğunu söyledi. Rusya'nın Guyana büyükelçisi Nikolay Smirnov, Karayip Medya Kurumu CMC'ye verdiği demeçte, Karayipler ile ilişkilerin, ekonomi, turizm, iletişim, spor ve siyaseti kapsayan alanlarda güçlü olacağını söyledi. Ancak Büyükelçi Smirnov, Rusya'nın petrol ve gaz arama için doğrudan yatırımla meşgul olmasının mümkün olmayabileceğini, Karayip Denizi'ndeki sismolojik çalışmalar gibi özel projelere yardımcı bir konumda bulunabileceklerini söyledi. Büyükelçi ayrıca söz konusu çalışmaların, petrol ve gaz araştırmaları, sismik çalışma, balıkçılık ve özellikle de iklim değişiklikleri için kullanılabileceğini sözlerine ekledi.

http://www.jamaicaobserver.com/news/Russia-willing-to-help-Caribbean-in-oil-exploration_15064668

RUSYA-ALMANYA-AB:

Rus Enerji Bakanlığı bir sözcüsü pazartesi günü, Avrupa Birliği yetkilileri ile Rusya'nın, Gazprom'un Kuzey Akım Doğal Gaz Boru Hattı için Almanya'nın OPAL boru hattıyla, bağlantı kullanımı için bir anlaşmayı kabul ettiklerini söyledi. Avrupa Komisyonu'nun Gazprom'a rekabet incelemesi yapması her ne kadar çözülmeyen büyük bir sorun olsa da, Rusya ve Avrupa Birliği arasındaki bir anlaşma, gergin ilişkileri iyileştirmeye yardımcı olabilir. Rus Enerji Bakanlığı ve AB, OPAL boru hattı üzerinde anlaşmaya vardılar. Yapılan bu anlaşma şu an için her iki tarafı da tatmin ediyor. Rus sözcüsü, tarafların Ekim ayı sonuna kadar anlaşmayı imzalamayı hedeflediklerini söyledi. Gizli kalmak koşuluyla konuşan iki AB kaynağı, bir çalışma grubu toplantısında hala yasal onay gereken siyasi bir anlaşmaya ulaşıldığını belirtti. Ne Rus Bakanlığı ne de AB kaynakları, detayları açıklanmayan ve Rusya'nın talip olduğunu boru hattı için tam erişimin elde olup olmadığını söyleyemiyorlar. Rusya ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler, daha fazla rekabet ve AB bloğunun gaz piyasasındaki Rus hakimiyetini azaltmak için gösterdiği çabalar ile soğumuştur.

<http://www.reuters.com/article/2013/09/16/eu-russia-opal-idUSL5N0HC3LA20130916>

RUSYA-BELARUS:

Belarus'un başkenti Minsk'te bir Rus potas sanayi patronunun geçen ay tutuklanması üzerine Rusya, dördüncü çeyrekte Beyaz Rusya petrol boru hattına sağladığı tedariki yüzde 42 azaltacağını, salı günkü ihracat programıyla gösterdi. Rusya Ekim-Aralık döneminde boru hattı ile Belarus rafinerilerine üçüncü çeyrek için planlanan 5,3 milyon tondan daha düşük miktarda olmak üzere 3,1 milyon ton petrol (günde 62.000 varil) gönderecek. Diğer yandan Rus petrol boru hattı tekeli Transneft, boru hattı onarımı nedeniyle Beyaz Rusya'ya taşınacak petrolün 233.000 tonunun Eylül ayında kesilmiş olacağını söyledi. Sanayi kaynakları, Transneft ile petrol akışının dördüncü çeyrek programının henüz tam olarak onaylanmadığını söyledi. Rusya'nın toplam petrol ihracatından daha fazlasının geldiği yerel rafinerilere, Eylül ayındaki ağır bir bakım programı sonrasında akışın azalacağı tahmin edilmişti.

<http://www.reuters.com/article/2013/09/17/russia-belarus-oil-idUSL5N0HD17J20130917>

RUSYA-AB-ÇİN:

İhracat için Avrupa Birliği'ne gerçek bir alternatif, Moskova'nın yaptığı son görüşmede ortaya çıktı. Çin Ulusal Petrol Şirketi ile Rusya'nın petrol ve gaz devleri Gazprom ve Novatek temsilcileri, hızla büyüyen Doğu pazarına bol miktardaki Sibiryaya kaynakları satmak için anlaşma imzaladılar. Çin Rusya'nın karmaşık enerji yakıtı çeşitlendirme programına milyarlarca yatırım yapıyor. Tarihi anlaşma üzerindeki olumlu Fitch raporunda, her iki tarafın işbirliğinin sinerji ve kara ulaşmak için planlandığı görülüyor. 2009 yılında Avrupa Birliği tarafından " üçüncü enerji paketinin" kabul edilmesinden bu yana Moskova'da enerji politikası alanında derin bir hayal kırıklığı meydana geldi. Brüksel, sabit dağıtım hacmi ile mevcut sözleşmeleri revize etmek amacıyla AB pazarında adım adım Rus enerji şirketleri için doğal gaz arzını aşağı düşüren bürokratik engeller getirdi. Piyasa ekonomisi ile hiçbir ortak noktası olmayan tamamen politik bu önlemler, Rusya'nın yakın geçmişindeki Sovyet döneminin beceriksiz ve sert hükümet düzenleme tarzını andırıyor. Aynı zamanda bazı AB üyesi ülkelerin liderlerinin, sınırlı içme suyu kaynakları bulunan yoğun nüfuslu kıtada efsanevi "şey fırsatları" hayali de bulunuyor.

<http://oilprice.com/Energy/Natural-Gas/Fitch-Russian-Natural-Gas-Export-Opens-Eastern-Horizons.html>

AZERBAYCAN-AB-RUSYA:

Azerbaycan, Perşembe günü gaz tedarik sözleşmesi imzalayarak, Avrupalı alıcılara on yılın sonuna doğru Rusya'ya alternatif bir arz kaynağı sunuyor.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, eski Sovyet Cumhuriyetlerinin üzerindeki etkisini geri yüklemek için istekli olduğu gibi, Moskova, kendi yörüngesindeki petrol ve gaz zengini Azerbaycan'ı yakınlaştırmaya yönelik diplomatik çabalarını arttırdı.

Ancak, geçen ayki Azerbaycan gezisi, zorlu Batı enerji devleri egemenliğindeki ülkede Moskova'yı umutlandıracak birkaç sonuç vermişti.

Azeri devlet petrol şirketi SOCAR ile BP ve Statoil gibi Rusya'nın nefes alma yollarına on yıl sonra bir darbe vurma ve gaz yolları üzerinde sıkı bir kontrol için uğraşan ortakları, bu yılın başlarında, Avrupa'ya potansiyel gaz teslimatları için seçilen Trans Adriyatik Boru Hattını (TAP) planlamasını yaptılar.

<http://www.voanews.com/content/reu-azerbaijan-signs-new-gas-deals-with-europe-subs-russia/1753321.html>

ORTA DOĞU & KUZEY AFRİKA ENERJİ GÖRÜNÜMÜ

İRAK: Irak Kürt Bölgesi Özerk Yönetiminden üst düzey bir yönetici Çarşamba günü yaptığı açıklama ile Bağdat'daki merkezi yönetimin petrol ihracatını illegal olarak engellediğini belirtti. Bölgesel yönetimin Başbakanı Bağdat'a karşı bölgelerinin haklarını savunduklarını belirtti.

<http://www.france24.com/en/20130918-iraq-kurdish-leader-insists-right-export-energy>

SUUDİ ARABİSTAN: Suudi Arabistan Atom ve Yenilenebilir Enerji Başkanı, Suudi Arabistan'ın 20 yıl içerisinde nükleer ve yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji ihtiyacının %50'sini karşılamayı umut ettiğini belirtti. Pazar günü Suudi Arabistan resmi ajansında çıkan habere göre ülke elektrik üretiminde nükleer ve yenilenebilirden aktif olarak faydalanmayı düşünüyor.

<http://gulfnews.com/news/gulf/saudi-arabia/saudi-arabia-focuses-on-alternative-energy-1.1234112>

İSRAİL: Salı günü uluslar arası enerji sektörü temsilcisinin yaptığı açıklamaya göre İsrail rüzgâr enerjisinin gelişimini sağlamak istiyorsa yatırım programını istikrarlı ve öngörülebilir bir duruma getirmek zorunda. Dünya Rüzgâr Enerjisi İşbirliği Derneğinin açıklamasına göre güvenin kaybolması yatırımların da kaybolmasına neden oluyor.

<http://www.jpost.com/Enviro-Tech/Israel-must-provide-stable-predictable-framework-for-future-wind-industry-324554>

THINK– TANK KURULUŞLARI

SDE

GÜVENLİK KAVRAMINDA YENİ BİR BOYUT; EKONOMİ GÜVENLİĞİ TÜRKİYE NE KADAR GÜVENDE?

Giriş

Moslow'a göre güvenlik, İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisinde; yeme, içme, barınma ve hayatı devam ettirme ihtiyacının ardından ikinci sırada yer alan ihtiyaç türüdür.

İnsanlar için ortaya atılmış olan bu teoriyi devletler için de belli bir alanda kullanımının gerekli olduğu varsayımından yola çıkarak, yaşantısını devam ettiren bir devletin de ikincil ihtiyacının "güvenlik" olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Dünyada 1980 sonrası yaşanan küreselleşme ile birlikte ülkeler birbirlerine ekonomik olarak giderek daha fazla entegre olmaya başladı. Bu entegrasyonla beraber dünya ülkeleri kuralları belli olmayan, tehlikesini önceden kestirmenin zor olduğu, son derece acımasız bir savaş ile karşı karşıya kaldı. Bu savaşın sebebi, adında da gizli olan "Ekonomik Savaş"dır. Bu bakımdan aslında dünyanın özellikle son 30 yıldır ekonomik nedenlerden kaynaklanan savaşlara sahne olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

1. Kavram ve Tanımlar

Ekonomi güvenliği; yaşam kalitesini arttırmak, ekonomik endişeleri azaltmak ve kamu güvenliğinin sağlanmasıdır. Ekonominin güvenliği, ekonomide kamunun işlevlerini sürdüreceği gelir kaynaklarına sahip olması, ödemeler sisteminin çalışması, iç ve dış kamu borç servislerinin yapılabilmesi, kamu finansmanının sürdürülmesi, bankacılık sisteminin sistematik riskten uzak çalışması ve gelir dağılımında dengenin sosyal yaşamı tehdit etmeyecek düzeyde sağlanmasıdır. Diğer bir tanım olarak da "Ekonomi güvenliği; ülkelerin varlığının sürekliliğini ve halkın refahını sağlayan, stratejik ekonomik unsurlarının korunması ile olası tehdit ve risklere karşı hazırlıklı olma halidir".

2. Türkiye'nin Ekonomi Güvenliği

2.1. Türkiye'nin Jeo-Stratejik Konumundan Kaynaklanan Unsurlar

Doğu'nun zengin yer altı kaynakları ile Batı'nın bu kaynaklara olan ihtiyacı Türkiye üzerinden geçen ve geçmesi planlanan nakil hatları ile sağlanacaktır. Önceki on yıllara oranla dünya enerji tüketiminde yaşanan ciddi artış, ülkeleri yeni kaynak arayışına itmektedir. Elektrik üretimi için bir termik santralin kurulup faaliyete geçmesi için en az yedi yıl gerektiği gerçeği, ülkeleri daha kolay ve hızlı kurulan doğalgaz çevrim santrallerine yönlendiriyor. Özellikle elektrik enerjisinin üretiminde ve ısınmada çevreye daha az zarar veren ve görece olarak daha ekonomik bir kaynak olan doğalgazın Avrupa ve Asya kıtaları arasında transferi açısından Türkiye jeopolitik olarak büyük önem taşımaktadır.

2.2. Türkiye'nin Ekonomik Yapısından Kaynaklanan Tehdit ve Riskler

Bir pazar ekonomisinde sürdürülebilir bir büyüme için güvenli bir ekonomik çevre çok önemlidir. Bu bakımdan ekonomi güvenliğinden söz edebilmek için öncelikle o ekonomideki istikrarı korumak gerekir. Ekonomi küreselleştikçe; bir ekonomideki istikrarı sağlamak sadece iç dinamiklerle mümkün olmamakta, dünyanın geri kalanındaki diğer gelişmeleri de takip etmeli ve önlem mekanizmalarını kurmak gerekmektedir. Örneğin; ABD'deki mortgage krizi küresel bir hal almıştır ve ülkemizi de oldukça fazla etkilemiştir.

2.2.1. Temel Ekonomik Göstergeler

2.2.1.1. Ekonomik Büyüme

Yazarlara göre kişi başına düşen GSYİH'nın yüksekliği o ülkenin ekonomik güvenlik seviyesinin önemli bir göstergesi olarak kabul ediliyor. Bu bilgi ışığında bir değerlendirme yapılırsa, Türkiye pek çok ülkenin gerisinde kalıyor.

2.2.1.2. Enflasyon

Enflasyon rakamlarındaki artışın kurdaki artıştan fazla olduğu durumda, gelecekle ilgili rasyonel beklentiler olumsuz etkileneceğinden, yatırımcıların tercih etmeyeceği bir ekonomik ortam oluşacaktır. Diğer gelişen ülkelere göre ülkemizin ortalaması daha yüksek olması irdelenmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2. Ödemeler Dengesi

Özellikle son dönemde artan ihracat rakamları dikkat çekerken buna paralel olarak artan ithalat rakamları da bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2.1. Dış Ticaret

2002-2012 yılları arasında geçen 11 yıllık sürede Türkiye'nin ihracatı 4,2 kat artarak 36,1 milyar dolardan 152,5 milyar dolara yükselirken aynı zaman diliminde ithalatı da 4,6 kat artışla 51,6 milyar dolardan 236,5 milyar dolara yükselmiştir.

Söz konusu dönem boyunca Türkiye'nin ithalatının GSYİH'ya oranı, ihracatının GSYİH'ya oranına görece olarak daha fazla artmış ve bunun neticesinde de dış ticaret dengesi negatif yönlü artış göstermiştir. Bu durum Türkiye'yi pek çok ülkenin gerisine itmiş ve ciddi bir sorunla baş başa bırakmıştır. Türkiye'nin 2023 yılı için hedef olarak belirlediği dünyanın en büyük on ekonomisinden birisi olma isteğini gerçekleştirebilmesi için, dış ticaret dengesinde lehine bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Zira ürettiğinden fazla tüketen ve iç üretiminin de önemli bir kısmını ithal ara mallarla yapan bir ülke olan Türkiye'nin kaynaklarını sürekli olarak dışa aktarması kendi ekonomi güvenliğini açısından da önemli bir risk oluşturmaktadır.

2.2.2.2. Cari Açık

Fischer, görevde olduğu sürede yaptığı konuşmaların pek çoğunda; bir ülkede "cari açık/GSYİH" oranının yüzde 4,5 seviyesine yaklaşmasını, o ülke için tehlike çanları olarak nitelendirmiştir. Türkiye bu oranı 2005 yılından itibaren geçmiştir. Cari açık Türkiye'nin bütçe dengesi açısından da oldukça büyük bir risk oluşturmaktadır. Yazında bir ekonomide hem cari açığın hem de bütçe açığının olması durumu "ikiz açık" olarak adlandırılıyor. Türkiye'de ikiz açığın yaşandığı pek çok ülkeden birisi olmakla birlikte, cari açık ile bütçe açığının arasında ters yönlü ilişki olan nadir ülkelerden birisidir. Mahfi Eğilmez (2013), bu durumu; "Türkiye'de bütçe dengesiyle cari denge arasında çelişkili bir ilişki var. Yani biri artarken öteki azalıyor. Bu ilişkide baskın durumdaki değişken cari dentedir. İthalat düştükçe cari denge gerilemekte ve ithalden alınan vergiler azaldığı için bütçe dengesi bozulmaktadır." şeklinde açıklamaktadır.

2.2.2.3. Brüt Döviz ve Altın Rezervleri

IMF raporlarına göre bir ülkenin brüt döviz rezervinin o ülkenin en az 3 aylık ortalama ithalatını ya da kısa vadeli borçlarının tamamını karşılayacak düzeyde olması, o ülke ekonomisinin güvenliği açısından önemli bir göstergedir. Türkiye'nin 2012 yılı toplam ithalatı yaklaşık 240 milyar dolar olarak gerçekleştiğine göre aylık ortalama ithalatı 20 milyar dolar civarındadır. Bu durumda Türkiye brüt döviz rezervleri ile IMF kriterinin çok üzerinde bir şekilde 5 aylık ithalatını finanse edebilir durumdadır. Bu durum Türkiye açısından olumlu bir veri olarak değerlendirilebilir.

2.2.2.4. Uluslararası Yatırım (Döviz) Pozisyonu Dengesi

TCMB'nin yayımladığı Türkiye'nin Uluslar arası Yatırım Pozisyonu rakamlarına göre, 2013 Ocak ayında Döviz Yükümlülüklerimiz 642 milyar dolar, Döviz Varlıklarımız 217 milyar dolar, Döviz Pozisyonumuz (açığımız) 425 milyar dolardır. IMF ilkelerine göre bir ülkenin Uluslararası Döviz Pozisyonu açığı milli gelirinin yüzde 40'ını geçmemelidir. Açık milli gelirin yüzde 50'sini geçer ise, ülke "riskli ülke" olarak değerlendirilir. Türkiye'nin milli gelir tahmini 858 milyar dolar olduğuna göre, Uluslararası Yatırım Pozisyonu açığımız milli gelirin yüzde 50'sine ulaşmış bulunuyor. Bu da Türkiye için bir tehdit olarak algılanabilir.

2.2.3. Mali Yapı

2.2.3.1. Borç Stoku

Her ne kadar rakamsal olarak Türkiye'nin dış borç stoku yıllar itibari ile artış gösterse de, borcun GSYH'ya oranında belirgin bir düşüş yaşanmaktadır. Aynı şekilde dış borçlara ödenen faizlerin GSYH'ya oranları da düşüş göstermektedir. Bu durum ekonomi güvenliği açısından değerlendirildiğinde iyiye işaret olarak yorumlanabilir. (2002 %74, 2012 %36,1)

2.2.3.2. Vergi Politikası

Vergi politikasında olması gereken, vergilerin mümkün olduğu kadar doğrudan tahsilâttır. 2012 yılı incelendiğinde vergi gelirlerinin sadece %33'ünün doğrudan vergilerle tahsil edildiği görülmektedir. Bu durumda %67 gibi çok yüksek bir dolaylı vergi oranı vardır ki; bu durum bireysel ve kurumsal mükelleflerin vergiden kaçınma ve/veya kaçmasına neden olmaktadır.

2.2.3.3. Kayıt Dışı Ekonomik Faaliyetler

Türkiye'nin kayıt dışı ekonomi geçmişi incelendiğinde kayıt dışılık oranı son derece iyi olarak nitelendirilebilecek son durum bile AB ortalamasının çok çok üzerindedir. (2001 %33, 2012 %27,7) AB'nin kurucusu altı ülkenin kayıt dışı ekonomi ortalamasının yüzde 7'dir.

2.2.3.4. Özelleştirmeler

2008 yılında yaşanan Küresel Ekonomik Kriz ile Dünya; devletin yeniden ekonomiye dâhil olması ve hatta radikal önlemlerin de kamu gücü vasıtasıyla yapılmasının krizden çıkmak için en iyi çözüm yolu olduğu bir durum ile karşı karşıya kaldı. "Ekonomi güvenliği" açısından ele alındığında; stratejik öneme sahip işletmelerin yabancıların elinde olması istenilen bir durum değildir. Özelleştirme konusu ile ilgili en çok tartışılan konulardan bir tanesi de bankacılık sektöründe yaşanan gelişmelerdir. Bankacılık sektöründeki yabancı sermayenin payı son dönemde gündemi oldukça fazla meşgul etmektedir.

2.2.4. Finansal Göstergeler

2.2.4.1. Bankacılık Sektörü

2012 Haziran itibarıyla finansal sektörün yüzde 87,6'sını bankacılık sektörü oluşturmaktadır. Sektörde ödenmiş sermayedeki paylar esas alındığında, yabancı hissedarların aktif büyüklüğü içindeki payı, 2012 yılı Eylül ayı itibarıyla yüzde 24,9 olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) verilerine göre, yüzde 17,9 olan halka açık paylar içindeki yabancı payları da eklendiğinde bankacılık sektöründeki yabancı payı yüzde 42,8'e ulaşmaktadır. Bu durum aslında bankacılık piyasası incelendiğinde oldukça ciddi bir risk oluşturmaktadır.

2.2.4.2. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)

Türkiye'nin ekonomi güvenliği açısından olası bir diğer tehdit de İMKB'de işlem gören hisselerdeki yabancı paylarıdır. Yabancı sermayenin "doğrudan yatırım" şeklinde olması gerektiğidir. Oysa İMKB'de işlem gören hisse senetleri anlık olarak alınıp satılabilmekte ve sürekli bir el değiştirme söz konusu olmaktadır. Portföy yatırımı olarak ülkemize gelen ve kamuoyunda "sıcak para" olarak bilinen bu sermaye girişleri diğer bazı olumsuz ekono-politik gelişmelerle beraber son derece tehlikeli durumlara yol açabilmektedir. Şubat 2013 tarihi ile İMKB verilerine göre; yabancı yatırımcıların İstanbul Menkul Kıymetler Borsasındaki (İMKB) payı yüzde 65,34 olmuş, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) verilerine göre de yabancıların hisselerin nominal değeri bakımından borsadaki payı yaklaşık yüzde 47 olurken, piyasa değeri açısından payı ise yüzde 65,34 olarak gerçekleşmiştir.

2.2.4.3. IMF İle Olan İlişkiler

Türkiye 2013 yılı içerisinde IMF'ye olan borcunun tamamını ödeyecek duruma gelmiş ve hatta IMF'ye 5 milyar dolarlık bir katkıda bulunacağını açıklamıştır. Tüm bu gelişmeler neticesinde kendi ayakları üzerinde durabilen bir ekonominin "ekonomi güvenliği" açısından son derece önemli bir avantaj olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

2.2.4.4. Kredi Derecelendirme Kuruluşları Notları

Her ne kadar bu kuruluşların çalışmalarının ve verdikleri notların gerçeklikleri ve tarafsızlıkları tartışılıyor olsa da, uluslar arası piyasalarda kabul görme ve değerlendirilme oranı oldukça yüksektir. Türkiye ekonomisinin son on yıllık seyri Türkiye'nin ekonomi güvenliği açısından ümit vaat edici niteliktedir.

2.2.5. Sosyo-Ekonomik Başlıklar

2.2.5.1. Demografik Yapı, İstihdam, İşsizlik

Yüksek genç nüfus oranına sahip ülkenin doğum oranlarının son yıllarda Batı seviyelerine gerilediğini ve bu gelişmenin de, gelecek on yıllarda düşük enflasyon ve artan tüketici harcamaları için Türkiye'yi demografik açıdan en uygun noktaya getirdiğini belirtiyor.

Veriler incelendiğinde, Türkiye, işsizlik konusunda gelişmiş olan ülkelere oranla daha kötü bir durum sergilemektedir. İşsizliğin ekonomik boyutunun yanında oldukça önemli sosyolojik sıkıntıları beraberinde getirebileceği unutulmamalıdır. Bu bakımdan Türkiye, işsizlik problemine ilişkin önemleri bir an önce almalı ve üretime dayalı ekonomik büyümeye önem vermelidir. 2002-2010 yılları arasında Türkiye'deki istihdamın sektörsel dağılımı incelendiğinde; genel olarak Türkiye'nin tarım üretiminde belirgin bir düşüşün yaşandığı gözlemlenmektedir. Özellikle hizmetler sektöründeki artış dikkat çekse de genel itibari ile veriler, ülkemizin giderek bir "tüketim toplumu" olduğunu göstermektedir. Bu durum da Türkiye'nin ekonomi güvenliğini tehdit eden önemli unsurlardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.5.2. Gelir Dağılımı

Türkiye'de özellikle bölgeler arasında çok ciddi kalkınma farklılıkları vardır ve bu da gelir dağılımının bireyler arasında adil dağılımın önünde bir engel oluşturmaktadır. Özellikle Türkiye'nin doğusu ile batısı arasındaki gelir farkı, dağılıma da etki etmekte, bu durum da terör dâhil pek çok sosyal olayı tetiklemektedir.

2.2.5.3. Özgürlük ve Demokratikleşme Hareketleri

Bu çalışmaların temelini ise 1959 yılında Lipset atmıştır. Lipset, 1959 yılında ciddi yankılar uyandıran çalışmasında demokrasinin belli bir iktisadi gelişmeden sonra mümkün olacağını öne sürmüştür. Ona göre, demokrasi ancak gelişmiş toplumlarda süreklilik kazanabilir. Göreli olarak daha yoksul ülkeler, ancak oligarşi ya da diktatörlükle yönetilebilir.

2.2.6. Enerji Arz ve Fiyat Güvenliği

Birincil enerji tüketiminde % 70'leri aşan, elektrik üretiminde % 60'lara yaklaşan dışa bağımlılık sorununu aşmak, 2011 yılında 54 milyar dolara varan, 2012 içinde 65 milyar dolara ulaşması söz konusu olan dış alım faturalarını düşürmek, enerjiye ucuz, sürekli, güvenilir ve sürdürülebilir bir şekilde erişmek, enerji yatırımlarının çevreye zararlarını asgariye indirmek, enerji ekipmanlarının yerli üretimini sağlamak için ulusal ve kamusal çıkarlara dayalı enerji strateji, politika ve programlarını tasarlamak ve uygulamak gerekmektedir. Enerjide dışa bağımlılık gelişimin önünde bir engel olarak düşünülmemelidir. Almanya, Japonya ve Güney Kore bu bağlamda örnek verilebilecek ülkelerdir. Bu 3 ülke de her ne kadar enerjide ve özellikle de petrol ve doğalgazda dışarıya bağımlı olsalar da ithal enerjiye ulaşma stratejileri sayesinde başarıya ulaşmışlardır. Bu noktada üzerinde durulması gereken konu "enerjinin arz güvenliği" değil, "enerjinin fiyat güvenliği"dir. Buradaki mantık da şudur; sizin ithal ettiğiniz enerjiye ulaşmanızda ortaya çıkan riskin volatilesinden ziyade enerjinin ithalat fiyatının

volatilesi ekonomileri daha ciddi tehditler ile karşı karşıya bırakır. Arz güvenliği karşısında yaşanan ikame sıkıntısından daha ciddi bir problem olarak, kaynak neresi olursa olsun maliyetin değerinin kestirilememesi problemi ekonomilerin güvenliğini daha fazla tehdit eder bir konudur.

2.2.7. Diğer Önemli Başlıklar

2.2.7.1. Lojistik Güvenliği

2.2.7.2. Bilgi Güvenliği

(Yerli yazılımların yabancı yazılımların yerini alması)

3. Sonuç ve Değerlendirme

Tüm bilgilerin ışığında FÜTZ (SWOT) analizi, sonuç ve değerlendirme için en uygun özetlemeyi yapmaktadır.

<http://www.chathamhouse.org/media/comment/view/193871>

OPEC'İN İKİLEMİ

Uluslararası petrol piyasasında ortaya çıkan iki yeni durum OPEC açısından gerçek anlamda ikilem yaratmakta ve olası petrol fiyatı şokunun tohumlarını ekmektedir. Bunlardan ilki, 2011'in başlarında ortaya çıkan "Arap İsyanları" ile alakalıdır. İkincisi ise petrol üretimi için – yatay sondaj ve hidrolik çatlatma gibi- şeyl teknolojilerindeki gelişmelerle ilgilidir.

Arap dünyasındaki siyasi ayaklanmaların önemli bir sonucu, petrol üreten ülkelerdeki olası ayaklanmaların yatıştırılması için ülkelerin halklarına aktarabilecekleri daha fazla gelire ihtiyaç duymalarıdır. Örneğin, Suudi Arabistan vatandaşlarını kamu sektöründe daha fazla istihdam etmeye başlamış ve önemli ücret artışlarını hayata geçirmiştir.

Suudi İstihdam Politikası ve Kamu Maliyesi İlişkisi

2002 ile 2011 yılları arasında Suudi hükümet harcamaları %146 artarken, Suudi vatandaşlarının kamu sektöründe istihdamı %46 dolayında artış göstermiştir. Bu artışların söz konusu olmasında enerji fiyatlarının beklenenden yüksek seviyelerde gerçekleşmiş olmasının önemli payı vardır.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın yayınladığı 2013 Dünya Enerji Görünümü'ndeki "*Yeni Politika Senaryolarına*" göre, 2011-2035 yılları arasındaki OECD üyesi olmayan ülkelerin petrol talebindeki artışın %68'i MIC (*Ortadoğu, Hindistan ve Çin*) tarafından gerçekleştirilecektir.

Hindistan ve Çin Sübvansiyonları Kesmekte

Tarihsel olarak Ortadoğu, Hindistan ve Çin'deki yüksek düzeyde petrol talebi artışı bu ülkelerdeki yurtiçi petrol fiyatlarının sübvansiyon edilmesini zorunlu kılmıştır. Ancak Hindistan ve Çin'de bu durum tedricen değişmektedir. Sübvansiyonların kaldırılması süreci Hindistan'da 2002 yılında, Çin'de ise 2009 yılında başlamıştır. Sübvansiyonlarla alakalı fiyat reformu Ortadoğu'daki birçok ülke açısından da tartışılmış, ancak toplumsal eylemselliklerin ortaya çıkabilme endişesiyle hayata geçirilememiştir. Siyasi olarak ayakta kalabilmek için OPEC tarafından belirlenen yüksek fiyatlar, MIC'teki fiyat reformu yüzünden tüketicilere yansıtılmaktadır.

Düşük Fiyatlar İkinci “Arap Baharına” Neden Olabilir Mi?

Petrol fiyatlarında bir çöküş gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkan düşük petrol gelirleri Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki devletlerin toplumsal isyanları engellemeye yönelik oluşturduğu fonların düşmesine neden olacaktır. Ayrıca, bu durum petrol üreticileri arasında daha fazla siyasi anlaşmazlığa yol açacaktır. Özellikle Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) üyesi ülkelere yayılabilecek Arap Ayaklanması'nın ikinci faslı, tıpkı 2011 yılında olduğu gibi önemli bir jeopolitik prim oluşturarak piyasaları sarsacaktır. Neticede, ham petrol fiyatlarında artış söz konusu olacaktır.

2011 yılında IMF (Uluslararası Para Fonu) tarafından GCC üzerine yayınlanan rapora göre, 1990 yılında hidrokarbondan elde edilmeyen gelirlerin toplam gayrisafi yurt içi hasılaya katkısı %61 oranında iken, 2011 yılında bu oran %51'e düşmüştür. Diğer bir deyişle GCC üyesi ülkelerin gelirlerinde hidrokarbonun payı artmıştır. Bu sonuçlar bölgenin petrole dayalı ekonomisini çeşitlendirmek açısından büyük hayal kırıklığı yaratmaktadır. Ne var ki, bu durum aynı zamanda düşük petrol gelirleri sonucu ortaya çıkabilecek politik ayaklanmaları engellemektedir. OPEC üyesi ülkelerin temel ikileminin burada yattığı söylenebilir.

Sonuç Yerine

Genel itibariyle ele alındığında, bu çalışma ile uluslararası petrol piyasalarının zor zamanlardan geçtiği iddia edilmektedir. Ayrıca, petrol fiyatları ve gelirlerindeki meydana gelecek dalgalanmaların olumsuz sonuçlarının nasıl hafifletileceğini göstermek oldukça zor görünmektedir. Kısacası, uluslararası petrol piyasaları üzerine beklentiler oldukça belirsizdir. Bu belirsizlik sektöre yönelik yatırım planlarını kaçınılmaz bir şekilde engellemektedir.